

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“РОБОТА ПСИХОЛОГА З БАТЬКАМИ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри соціальної психології та педагогіки
О. Л. Шопшею

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології та педагогіки (протокол № 8 від 16.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Шопша О. Л. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Робота психолога з батьками” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 22 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, завдання для самостійної роботи, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні матеріали містять завдання для самостійної роботи студентів з курсу “Робота психолога з батьками”, складені відповідно до програми вивчення дисципліни, які передбачають підготовку відповідей на контрольні питання та завдання, а також розв’язання проблемних ситуацій та творчих завдань.

Мета самостійної роботи — закріплення теоретичних знань студентів у межах програмового змісту дисципліни, розвиток вміння застосовувати ці знання при вивченні психологічних особливостей сучасної сім’ї, батьківства, чинниками їх розвитку, роллю батьківства в соціалізації індивіда, особливостями виховання дітей, а також навчитися визначати рівень розвитку власних професійно-значущих якостей, важливих для здійснення роботи з батьками. Питання для самоконтролю передбачають активізацію у студентів знань тем курсу. Творчі завдання передбачають розвиток вміння застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу різноманітних теоретичних та конкретних прикладних проблем психології виховання.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати

- психологію сім’ї та батьківства;
- шляхи надання батькам психологічної допомоги;

вміти

- надавати психологічну допомогу у вигляді консультації;
- застосовувати методи консультативної допомоги.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“РОБОТА ПСИХОЛОГА З БАТЬКАМИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2 3 4	Змістовий модуль I. Теоретичні основи роботи психолога з батьками
	Соціально-психологічні проблеми батьківства
	Сім'я: типи, структура, динаміка, основні функції
	Психологічні проблеми родини
4	Особливості родинного виховання
5 6 7 8	Змістовий модуль II. Зміст та основні напрями роботи психолога з батьками
	Принципи та напрями консультування з сімейних проблем
	Психодіагностика сімейних стосунків
	Практика застосування психологічних консультацій з проблем сім'ї, батьківства, виховання дітей у повних і неповних родин
8	Психологічна корекція та психотерапія сімейних стосунків
Всього годин: 108	

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль І. Теоретичні основи роботи психолога з батьками

Тема 1. Соціально-психологічні проблеми батьківства

Методичні вказівки

У процесі самостійного вирішення завдань з теми студентам необхідно звернути увагу на предмет і методи навчальної дисципліни “Робота психолога з батьками”, знати її призначення і структуру, а також місце навчальної дисципліни в системі навчальних психологічних дисциплін.

Особливу увагу студентам потрібно звернути на перехід дорослої людини до батьківства, вміти визначати стадії батьківства, стилі батьківської поведінки у вихованні, дати їх характеристику, звернути увагу на психологічні аспекти батьківської любові, охарактеризувати авторитет батьків, його різновиди (формальний, функціональний, особистий) та види помилкового авторитету (пригноблення, чванство, підкуп).

Важливо звернути увагу на специфіку особливостей вищої нервової діяльності та типу темпераменту у виховній діяльності батьків. Розкрити сутність педагогічної творчості батьків та період припинення їх виховної діяльності.

Словникова робота: авторитет батьків (формальний, функціональний, особистий), помилковий авторитет (пригноблення, чванство, підкуп).

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте особливості роботи психолога з батьками.
2. Предмет навчальної дисципліни “Робота психолога з батьками”, її методи.
3. Як відбувається перехід дорослої людини до батьківства?
4. Охарактеризуйте стадії батьківства.
5. Проаналізуйте стилі батьківської поведінки у вихованні.
6. З'ясуйте психологічні аспекти батьківської любові.
7. Охарактеризуйте педагогічні здібності, знання, навички і вміння батьків.
8. В чому полягає авторитет батьків? Які умови його підвищення?
9. Розкрийте сутність різновидів авторитету батьків.

10. Які види помилкового авторитету ви знаєте? Дайте характеристику.
11. В чому полягає педагогічна творчість батьків?
12. Охарактеризуйте період припинення виховної діяльності батьків.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. У зошитах для самостійної роботи дайте відповідь на питання: “В чому полягає робота психолога з батьками?”
2. Проаналізуйте свій досвід корекційно-розвиваючої роботи з точки зору співвідношення тієї чи іншої стратегії з надання допомоги. Чим ви пояснюєте свою схильність до визначеної стратегії?

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

Бондарчук О. І. Психологія сім'ї. — К., 2001.

Теми рефератів

Від особистості батьків — до особистості дитини.

Література: основна [1; 3; 5; 8–10];
додаткова [36; 40; 45; 52]

Тема 2. Сім'я: типи, структура, динаміка, основні функції

Методичні вказівки

Студенти повинні мати уявлення про сім'ю як малу соціальну групу, знати про її соціально-психологічну сутність, специфіку сім'ї як соціально-психологічного феномену; вміти визначати психологічні функції сім'ї, типологію сім'ї: за наявністю поколінь, чисельністю, кількістю дітей, рівнем фізичного, психічного та духовного здоров'я, станом конфліктності тощо. Студенти характеризують структуру сім'ї як систему родинних психологічних відносин, певних настанов, залежності влади та авторитету.

Звертаємо увагу на динаміку та етапи життєдіяльності сім'ї, специфіку сімейного колективу, структуру сімейних ролей, структуру сімейних підсистем. Студенти повинні характеризувати сімейні субсистеми (чоловік — дружина, батько — мати, дитина — дитина, дитина — мати, дитина — батько, діти — бабуся та дідусь, діти — свійські тварини) та їх проблеми, знати цикли та фази сімейного життя.

Словникова робота: репродуктивна, виховна, побутова, економічна соціально-психологічна функція сім'ї, рівень конфліктності, психологічні відносини, внутрішньосімейні установки, специфіка сімейного колективу, психологічний клімат сім'ї.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сім'ю як малу соціальну групу.
2. Які основні функції сім'ї? Охарактеризуйте їх.
3. Соціально-психологічні особливості неповної сім'ї.
4. Розкрийте типи та структуру сім'ї: за наявністю поколінь, кількістю членів сім'ї, кількістю дітей, рівнем психологічного здоров'я та конфліктності.
5. Які особливості родинних взаємин? Охарактеризуйте їх.
6. В чому полягає соціально-психологічна специфіка сімейного колективу? З'ясуйте характер сімейних зв'язків, їх рольову структуру.
7. Проаналізуйте психологічний клімат сім'ї як загальну соціально-психологічну характеристику стану сім'ї.
8. Які тенденції розвитку сучасної родини? Охарактеризуйте їх.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Коли старша дочка Олеся виїхала до табору, її десятирічний брат Сашко залишився вдома за старшого і йому подобалася ця роль, він став більш серйозним і відповідальним. Як тільки Олеся повернулася, то в цей же день поведінка Сашка різко змінилася: без усякої видимої причини настрій у нього відразу зіпсувався, він почав злитися, спохмурнів і замкнувся. Дайте відповіді на такі питання: 1. Що сталося, чому у хлопчика відбулася така раптова різка зміна в поведінці? 2. Як треба допомогти Сашкові?

2. В одній із актуальних для підлітків тем (сексуальна поведінка, вибір професії, саморозвиток) визначте можливі заплановані результати корекційно-розвиваючої програми (3–5 пунктів). Які треба створити умови, щоб опиратися на досвід підлітків, проводячи таку програму?

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

Алешина Ю. Е. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений: спецпрактикум по социальной психологии. — М., 1987.

Теми рефератів

Яким повинен бути ідеальний батько (матір).

Література: основна [1; 4; 8; 12–15];
додаткова [44; 52; 68; 70]

Тема 3. Психологічні проблеми родини

Методичні вказівки

Студенти повинні чітко засвоїти співвідношення понять “шлюб”, “сім’я”, знати фактори стабільності шлюбу і сім’ї, роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу, вміти визначати проблеми подружніх стосунків, давати характеристику умовам готовності майбутнього подружжя до шлюбу, аналізувати шлюбно-сімейну мотивацію, засвоїти основні гендерні відмінності в сімейних цінностях, проаналізувати взаємну адаптацію подружжя до спільного способу життя та умови успішного сімейного спілкування.

Знати проблеми стосунків між батьками і дітьми, стилі сімейного виховання, типи неадекватного батьківського ставлення до дітей, визначати репродуктивний характер батьківських установок та стилі виховання, вміти аналізувати рольові конфлікти та конфлікти між поколіннями.

Особливу увагу звертаємо на труднощі та загрози життєдіяльності родини, виявлення ознак щасливих та нещасливих, психологічно здорових та психологічно хворих сімей, типи конфліктних сімей.

Словникова робота: потураюча гіперпротекція, домінуюча гіперпротекція, підвищена моральна відповідальність, емоційне відчуження, жорстоке ставлення.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Взаємозалежність поняття “шлюб” і “сім’я”.
2. Які фактори стабільності шлюбу і сім’ї?
3. Охарактеризуйте проблеми подружніх стосунків: розподіл ролей, труднощі у спілкуванні, конфлікти.
4. Яка мотивація шлюбно-сімейних стосунків?
5. Визначте компоненти готовності до шлюбу і сімейного життя.
6. Охарактеризуйте стилі сімейного виховання: авторитарний, демократичний, ліберальний, змішаний.
7. Сформулюйте типи неадекватного батьківського ставлення до дітей.
8. Які психологічні проблеми вирішення сімейного конфлікту?
9. В чому полягають труднощі та загрози життєдіяльності родини?
10. Охарактеризуйте типи конфліктних сімей.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Опишіть специфічні особливості консультативної діяльності психолога з батьками.

До психолога звернулись батьки одинадцятирічної дівчинки, яка вчиться у спеціальній школі-гімназії з поглибленим вивченням іноземних мов. Сім'я живе у старому районі великого міста, де немає місця для прогулянок чи ігор. До кінця чверті у дитини з'являється втома, головні болі, падає працездатність, дівчинка часто ходить у кіно, дивиться детективи. Батьки ж примушують її читати серйозні книжки. Непорозуміння та напруга, що виникають при цьому, пом'якшуються після канікул, але у кінці чверті все повторюється знову. Дайте відповіді на такі питання: 1. Сформулюйте гіпотези щодо причин такої ситуації. 2. Чого не враховують батьки у природі дівчинки? 3. Висловіть поради батькам.

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

Ейдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В. Психология и психотерапия семьи. — СПб., 1999.

Теми рефератів

Форми прояву дитячого негативізму.

Література: основна [3; 7; 12; 16; 19; 20];
додаткова [29; 43; 48; 56; 68]

Тема 4. Особливості родинного виховання

Методичні вказівки

У процесі підготовки до заняття і виконання завдань слід звернути увагу на родину як умову розвитку особистості, роль батьків як менеджерів відтворення людського життя в сім'ї, навчити визначати психологічні механізми соціалізації дитини в родині, умови і засоби заохочення дітей батьками, як впливає стиль виховання на становлення особистості дитини і батьків, організацію та види виховання дитини в родині. Особливу увагу звертаємо на підготовку молоді до шлюбу і сімейного життя, помилки у вихованні, види жорстокості до дітей.

Ретельного аналізу та вивчення потребують принципи функціонування особистісно зорієнтованих виховних технологій у родині, формування загальнолюдських цінностей у єдності з національно-культурними та формування особистісних цінностей як складових образу "Я" вихованця. Зосереджуємо увагу на моральному вихованні і самовихованні, ролі емоцій у вирішенні соціально-моральних завдань та проблеми виховання дітей різних вікових груп.

Словникова робота: ідентифікація, наслідування, заохочення, підкріплення, види виховання: трудове, фізичне, етичне, естетичне,

інтелектуальне, сімейне, статеве, етнічне, економічне, правове, патріотичне, фізичне насильство, сексуальне насильство, емоційне чи психічне насильство, байдужість до дитини.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Дайте характеристику родині як умові розвитку особистості.
2. Проаналізуйте роль батьків як менеджерів відтворення людського життя в родині.
3. Який вплив стилю виховання на становлення особистості дитини і батьків?
4. Охарактеризуйте організацію та види виховання дитини в родині.
5. Які принципи функціонування особистісно зорієнтованих виховних технологій у родині?
6. Формування загальнолюдських цінностей в єдності з національно-культурними.
7. Проаналізуйте формування особистісних цінностей як складових образу “Я” вихованця.
8. З’ясуйте роль морального виховання і самовиховання.
9. Вчинок як одиниця моральної поведінки.
10. Які виникають проблеми у вихованні дітей різних вікових груп?
11. Охарактеризуйте психологічні механізми впливу батьків на дітей.
12. Причини неадекватного ставлення батьків до дітей.
13. Охарактеризуйте причини жорсткого поводження з дитиною в родині.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. До служби сім’ї звернулася жінка, яка від першого шлюбу мала восьмирічну дочку. Після розлучення жінка та її колишній чоловік створили нові сім’ї. У матері з’явилися проблеми з дочкою: вона не хоче жити з вітчимою, у своїй неприязні до матері доходить до ненависті, вимагає змінити її ім’я на грузинське (її рідний батько — грузин), не поважає матір за те, що вона не грузинка.

Батько дівчинки має іншу сім’ю і брати її до себе не збирається.

Дайте відповіді на такі питання: 1. Психологічно інтерпретуйте ситуації, яка виникла. 2. Яка додаткова інформація потрібна для вичерпної консультації? 3. Сформулюйте можливі гіпотези щодо причин та подальшого розвитку проблеми; окресліть шляхи її вирішення. 4. До формування якої батьківської позиції потрібно підштовхнути клієнтку?

2. Складіть орієнтовану схему психологічного вивчення причини жорсткого поводження з дитиною в родині.

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Бех І. Д.* Особистісно зорієнтоване виховання. — К., 1998.
2. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К., 1989.

Теми рефератів

Особливості сімейного виховання.

Література: основна [4; 10; 26; 28; 32; 34];

додаткова [41; 52; 58; 64]

Змістовий модуль II. Зміст та основні напрями роботи психолога з батьками

Тема 5. Принципи та напрями консультування з сімейних проблем

Методичні вказівки

Робота з питаннями для самоконтролю передбачає уточнення знань студентів про принципи психологічного консультування, поняття про “консультативний альянс”, “проблемна діагностика”, вчить орієнтувати клієнта на самого себе, треба знати види психологічного консультування родини та фактори підвищення ефективності сімейного консультування.

Звертаємо увагу на психодинамічний напрям у сімейному консультуванні, його функції та особливості, визначаємо системний та стратегічний напрями, етапи консультації у системному напрямі, формуємо вміння надавати консультацію та аналізувати проблеми у стосунках між батьками та дітьми, у подружніх стосунках, у проблемних ситуаціях після розлучення.

Словникова робота: принцип добровільності, конфіденційності, причинності, доброзичливого, емпатійного ставлення до клієнта, неманіпулятивності, безоцінного сприйняття, відмови від поради, уникнення дружніх стосунків з клієнтом, правоти клієнта, професіоналізму, етапи консультації: діагностичний (сімейний діагноз); ліквідація сімейного конфлікту; реконструктивний; підтримуючий.

Питання та завдання для самоконтролю

1. В чому полягає принцип добровільності та конфіденційності?
2. Охарактеризуйте принцип причинності, безоцінного сприйняття та орієнтації клієнта на самого себе.
3. Розкрийте поняття “консультативний альянс” та “проблемна діагностика”.

4. Визначте фактори ефективного сімейного консультування.
5. Дайте характеристику поняття “неманіпулятивний підхід”.
6. Охарактеризуйте основні підходи психодинамічного напрямку у сімейному консультуванні.
7. Які основні етапи консультування у системному напрямку?
8. В чому полягає сутність консультування з проблем стосунків між батьками, батьком (матір'ю) та дітьми у неповних сім'ях?
9. Які особливості психологічного консультування у ситуації після розлучення?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. У зошитах для самостійної роботи визначте і запишіть фактори ефективного сімейного консультування.

2. До психолога звернулась мати п'ятнадцятирічного сина. Вона принесла з собою малюнок про сім'ю, намальований її сином. На малюнку зображені мати й син спиною один до одного. Незвичайним було також те, що малюнок був склеєний зі шматочків. Мати пояснила, що після того, як син завершив малюнок, вона його запитала, коли він востаннє тримав пилососа (на малюнку син з пилососом). Він вигукнув: “Що, не подобається?!” – і розірвав малюнка. Довелося склеїти.

Додаткова інформація Сім'я розпалась майже одразу після народження сина. Тривалий час мама і син жили з бабусею та дідусем, які в основному й виконували роль батьків. Нещодавно отримали квартиру – відселились. Матері дуже важко спілкуватися із сином. Вона скаржиться на те, що він її не слухає, грубо розмовляє. Дайте відповіді на такі питання: 1. Психологічно інтерпретуйте сімейні проблеми. 2. Охарактеризуйте психологічний контакт матері із сином. 3. Як їм допомогти налагодити нормальні стосунки?

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Ейдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В.* Психология и психотерапия семьи. – СПб., 1999.
2. *Ейдемиллер А. Г.* Методы семейной диагностики и психотерапии. – М., 1996.

Теми рефератів

1. Технологія консультативної взаємодії у службі сім'ї.
2. Психологічне консультування у ситуації перед розлученням.

Література: основна [7; 16; 21; 28; 30; 31];
додаткова [38; 42; 49; 51; 58; 64]

Тема 6. Психодіагностика сімейних стосунків

Методичні вказівки

Студентам необхідно звернути увагу на загальну схему сімейної психодіагностики, науково-дослідні, діагностичні та корекційно-діагностичні методи і методики сімейної психодіагностики, на методи визначення рівня готовності до створення власної родини і подружнього життя. Вони повинні знати основу індивідуального і системного підходів до вивчення родини, методи визначення подружніх стосунків і готовності до виконання батьківської ролі на основі структурно-функціонального підходу, вміти застосовувати діагностику подружніх стосунків на основі адаптивного підходу за допомогою тесту-опитувальника “Задоволеність шлюбом”, шкали суб’єктивної задоволеності шлюбом тощо.

Словникова робота: сімейна психодіагностика, психологічна діагностика родини, психологічний клімат сім’ї, стиль сімейного виховання, психологічне здоров’я сім’ї, подружні стосунки, виконання батьківської і материнської ролі.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте загальну схему сімейної психодіагностики.
2. Проаналізуйте підходи до психологічної діагностики родини.
3. Які методи та методики можна застосовувати для сімейної психодіагностики?
4. Якими методами можна визначити особливості психологічного клімату сім’ї? Охарактеризуйте їх.
5. В чому сутність психодіагностики стилів сімейного виховання?
6. Дайте характеристику діагностики рівня психологічного здоров’я сім’ї.
7. Охарактеризуйте методи визначення рівня готовності до створення власної родини і подружнього життя.
8. В чому сутність методів визначення подружніх стосунків і готовності до виконання батьківської і материнської ролі?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть спостереження і з’ясуйте особливості поведінки дитини в конфлікті; запишіть результати у зошитах з самостійної роботи.
2. До психолога звернулася жінка і розповіла: “Моя семирічна донька ревнує мене до свого молодшого братика. Коли він був ще зовсім маленьким, це не особливо виявлялося, а зараз наші стосун-

ки дуже загострилися. Щойно зроблю їй якийсь зауваження, як вона зауважує: “Ти мене не любиш, а любиш тільки свого Сашка”. Я починаю себе ловити на тому, що тільки-но візьму молодшого на руки, так зразу ж і кладу на місце, щоб дочка не приревнувала. Також стараюся звертати менше уваги на сина при доньці. Але все одно чую: “Мама, чому ти приділяєш йому більше уваги?”, “Ти знову з ним граєшся, а хто пограється зі мною” тощо. Дайте відповіді на такі питання: 1. Чим можна допомогти матері? 2. Проаналізуйте психологічний клімат в сім’ї. 3. Складіть план роботи з мамою та донькою.

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Алешина Ю. Е.* Социально-психологические методы исследования супружеских отношений: спецпрактикум по социальной психологии. — М., 1987.
2. *Мишина Т. М.* Семейная психотерапия и динамика образа семьи: Психогигиена и психопрофилактика / Под ред. В. К. Мегер и Р. А. Зачепицкого. — Л., 1987.

Теми рефератів

1. Консультування з проблем сім’ї.
2. Консультування з проблем батьківсько-дитячих стосунків.

Література: основна [3; 7; 14; 19; 23; 24; 27; 31];
додаткова [42; 44; 53; 58; 65]

Тема 7. Практика застосування психологічних консультацій з проблем сім’ї, батьківства, виховання дітей у повних і неповних родин

Методичні вказівки

Студентам необхідно визначити основні завдання та зміст роботи психолога з батьками. Важливо встановити типові проблеми, що потребують психологічного консультування, психологічні аспекти освоєння батьківської ролі, знати напрями та етапи психологічного консультування в роботі з майбутніми батьками, вміти визначати і надавати психологічну допомогу для довершення ролі батька і матері, вчити гармонізувати стосунки між подружжям, батьками і дітьми, дати психологічне супроводження для виховання рідних і нерідних дітей у повних та неповних родин. Слід звернути увагу на загальні навички психологічного впливу, застосування неспецифічних прийомів психолога-консультанта в домашніх завданнях,

“техніку зміни позиції клієнта до його проблеми”, “техніку-парафрази”, навчити орієнтуватися при умовах застосування спеціальних прийомів і методів психологічного консультування, знати технологію консультативної взаємодії.

Словникова робота: сімейне виховання, взаємини з дітьми, замовлення на психологічне консультування, активне слухання.

Питання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягають основні завдання та зміст роботи психолога з батьками?
2. Визначте психологічні аспекти освоєння батьківської ролі.
3. Які основні напрями та етапи психологічного консультування в роботі з майбутніми батьками?
4. У чому полягає психологічна допомога у довершенні ролі батька і матері?
5. У чому сутність психологічного супроводження у вихованні рідних і нерідних дітей?
6. У чому сутність психологічного супроводження у вихованні дітей у повних і неповних родинах.
7. Розкрийте сутність технології консультативної взаємодії.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Батьки сваряться через виховання дітей: одному з них здається, що інший надмірно суворий та вимогливий, а інший навпаки — що зайва м'якість взагалі може розбалувати дитину. З часом дитина прилаштовується до того, що батьки пред'являють йому різні вимоги, і починає цим користуватися. Дайте відповіді на такі питання: 1. Охарактеризуйте ситуацію, які функції найважливіші для успішного вирішення цієї проблеми? 2. Напишіть план допомоги сім'ї. 3. Від кого залежить успіх залагодження ситуації?

2. Василь, учень 7-го класу, погано вчиться, часто пропускає уроки. Коли приходиться до школи, часто порушує дисципліну, на зауваження реагує або грубістю, або тим, що взагалі тікає зі школи, хизуючись перед однокласниками, що йому все можна, адже він вже “відзначився”, потрапивши через хуліганство (розбив вікна у торговельному кіоску) на облік до міліції. Дайте відповіді на такі питання: 1. Складіть план психологічної допомоги Василю. 2. Поясніть, чому негативне ставлення до себе може спричинити важковихованість особистості. 3. Визначте можливі чинники, що сприяли проявам ваковихованості за такої ситуації.

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Дмитриева Т. В.* Гештальт-подход в работе с парами и семьями // Вестн. психосоц. и коррекц.-реабилитацион. работы. — 1999. — № 1. — С. 27 — 37.
2. *Леви Д. А.* Семейная психотерапия. История, теория, практика. — СПб., 1993.

Теми рефератів

1. Проведення психологічного консультування у ситуації після розлучення.
2. Психокорекція сімейних стосунків у неповних родинях.

Література: основна [7; 16];

додаткова [42; 44–65]

Тема 8. Психологічна корекція та психотерапія сімейних стосунків

Методичні вказівки

Студентам необхідно звернути увагу на психокорекцію батьківської ролі і сімейних стосунків, знати механізми психологічної корекції. Вміти застосовувати методики корекції батьківсько-дитячих та подружніх стосунків: “сімейна фотографія”, “сімейна скульптура”, “сімейна хореографія”, “рольова карткова гра”, “сімейний ритуал”; студенти повинні вчитися створювати аналогічні ситуації, “порівняння цінностей”, “екокарта”, “солон’яна башта”, “сімейний простір”, “подружня конференція”, “сімейна рада”, “батьківський семінар”, “чесна боротьба” тощо.

Звернути увагу студентів на психотерапію сімейних стосунків за моделлю Дж. Доміана, вони повинні знати підходи та стадії сімейної психотерапії, фази сімейної психотерапії за умови, коли ідентифікованим пацієнтом є дитина, напрями корекційного процесу.

Словникова робота: організація спілкування, моделювання досвіду життєвої реальної життєдіяльності, соціальні стосунки, механізми переживання, дитяча ігрова група, батьківський семінар.

Питання та завдання для самоконтролю

1. З’ясуйте основні завдання психокорекції сімейних стосунків.
2. Які напрями корекційного процесу ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
3. Схарактеризуйте механізми психологічної корекції сімейних стосунків.

4. В чому полягає діагностика особливостей подружніх стосунків?
5. Розкрийте сутність методики корекції батьківсько-дитячих стосунків.
6. З'ясуйте особливості психотерапії сімейних стосунків.
7. В чому полягає діагностика особливостей психологічного клімату сім'ї?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. У сьомому класі є дівчинка Катя, яка навчається у міру своїх можливостей, поводить себе дуже скромно. Але час від часу вона 2–3 дні не відвідує школу. А коли приходить, то на її тілі помітні сліди побиттів. Документів, які пояснюють відсутність, не надає, а має вигляд “затравленої тваринки”. На питання не відповідає. Діти розповідають, що це батько б'є її. Розмови класного керівника з матір'ю на цю тему не склалися. Жінка тривожно мовчки слухала вчительку. Вчитель звернулася за допомогою до психолога.

Після багаторазових вмовлянь мати все-таки прийшла до психолога. Вона розповіла про деякі подробиці неблагополучного сімейного життя. Чоловік систематично випиває, але не вважає, що це хвороба. Уже почав виносити речі із хати. Живуть в однокімнатній квартирі — йти нікуди. Старша донька (йому не рідна, від першого шлюбу), доведена до відчаю, обіцяє накласти на себе руки. Жінка дуже просила психолога зарадити їм, поговорити з чоловіком, хоча б якось може це вплине на нього, адже під загрозою не тільки психічне здоров'я молодшої доньки, але і життя старшої. Дайте відповіді на такі питання: 1. Як допомогти цій сім'ї? 2. Що треба знати про алкоголізм та його вплив на внутрішньосімейну ситуацію? 3. Напишіть план психологічної допомоги мамі, Каті, їх старшій доньці та їхньому батьку.

2. Проведіть спостереження за важковиховуваною дитиною (за вашим вибором) і визначте його результат. Визначте можливі психологічні проблеми важковихованості.

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Смехов В. А.* Опыт психологической диагностики и коррекции конфликтного общения в семье // Вопросы психологии. — 1985. — № 4.
2. *Эйдемиллер А. Г.* Методы семейной диагностики и психотерапии. — М., 1996.

Теми рефератів

1. Теоретичні проблеми психологічного консультування з проблем батьківства.
2. Репродуктивний характер батьківських установок та стилів виховання.

Література: основна [7; 19];
додаткова [46; 51–72]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абрамова Г. С.* Практическая психология. — М., 1997.
2. *Алешина Ю. Е.* Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. — М., 1993.
3. *Алешина Ю. Е.* Социально-психологические методы исследования супружеских отношений: спецпрактикум по социальной психологии. — М., 1987.
4. *Батьків не обирають...* (проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні). — К., 1977.
5. *Бех І. Д.* Особистісно зорієнтоване виховання. — К., 1998.
6. *Бойко А. М.* Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. — К., 1996.
7. *Бондарчук О. І.* Психологія сім'ї. — К., 2001.
8. *Голод С. И.* Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты. — Л., 1984.
9. *Введение в психотерапию* / Под ред. С. Блоха. — К., 1997.
10. *Гребенников И. В.* Основы семейной жизни. — М., 1988.
11. *Дмитриева Т. В.* Гештальт-подход в работе с парами и семьями // Вестн. психосоц. и коррекц.-реабилитацион. работы. — 1999. — № 1. — С. 27–37.
12. *Зязюн І. А., Сагач Г. М.* Краса педагогічної дії. — К., 1997.
13. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. — К., 1989.
14. *Кузьмина Н. Ф.* Формирование педагогических способностей. — Л., 1961.
15. *Кузнецова Т. В.* Психология культуры. — К., 2006.
16. *Левы Д. А.* Семейная психотерапия. История, теория, практика. — СПб., 1993.
17. *Левицкий В. М.* Психология семейных отношений. — К., 1991.

18. *Мальшев А. А.* Педагогическая и возрастная психология. — Ужгород, 1998.
19. *Мишина Т. М.* Семейная психотерапия и динамика образа семьи: Психогигиена и психопрофилактика / Под ред. В. К. Мегер и Р. А. Зачешицкого. — Л., 1987.
20. *Орлов Ю. М.* Восхождение к индивидуальности. — М., 1991.
21. *Осипова А. А.* Общая психокоррекция. — М., 2000.
22. *От Я до Мы.* Азбука семейной жизни / Сост. С. В. Ковалев. — М., 1990.
23. *Пезешкиан Х.* Позитивная семейная психотерапия: Семья как терапевт. — М., 1993.
24. *Популярная психология для родителей* / Под ред. А. А. Бодалева. — М., 1988.
25. *Психология человека от рождения до смерти* / Под ред. А. А. Реана. — М., 2002.
26. *Патт П.* Семейная психотерапия и ее парадоксы. — М., 1998.
27. *Семья глазами психолога: Сб. методик* / Сост. С. Ф. Спичак. — М., 1995.
28. *Семья: социально-психологические и этические проблемы: Справ.* — К., 1989.
29. *Семья и формирование личности.* — М., 1981.
30. *Смехов В. А.* Опыт психологической диагностики и коррекции конфликтного общения в семье / Вопросы психологии. — 1985. — № 4.
31. *Туриніна О. Л.* Практикум з психології. — К., 2007.
32. *Эйдемиллер А. Г.* Методы семейной диагностики и психотерапии. — М., 1996.
33. *Эйдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В.* Семейная психотерапия. — Л., 1990.
34. *Эйдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В.* Психология и психотерапия семьи. — СПб., 1999.

Додаткова

35. *Андрущенко Т. Ю.* Графические приемы фиксации субъективных трудностей общения в предподростковом возрасте // Вестн. МГУ. Сер. 14. — 1991. — № 1.
36. *Афанасьева Т. М.* Семья. — 1986.
37. *Байярд Р., Байярд Дж.* Ваш беспокойный подросток. — М.: Провсвещение, 1991.

38. Баркан А. И. Его величество ребенок какой он есть. Тайны и загадки. — М., 1996.
39. Бендлер Р., Грюндер Дж., Сатир В. Семейная терапия. — СПб., 1993.
40. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. — М., 1983.
41. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. — М., 1991.
42. Бурменская Б. В., Карабанова О. А., Лидерс А. Г. Возрастно-психологическое консультирование: проблемы психологического развития детей. — М., 1990.
43. Буянов М. И. Психотерапия неврозов у детей и подростков. — М., 1976.
44. Васьяковская С. В., Горностай П. П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. — К., 1996.
45. Воспитание детей в неполной семье. — М.: Прогрес, 1980.
46. Горностай П. П., Васьяковская С. В. Теория и практика психологического консультирования. Проблемный подход. — К., 1995.
47. Добрович А. Б. Кто в семье психотерапевт. — М., 1985.
48. Захаров А. И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. — М., 1986.
49. Захаров А. И. Как предупредить страхи у детей. — М., 1986.
50. Захаров А. И. Неврозы у детей и подростков. — Л., 1988.
51. Захаров А. И. Психотерапия неврозов у детей и подростков. — М., 1982.
52. Игорев К. Е., Миньковский Г. М. Семья: Дети: Школа. — М., 1989.
53. Каган В. Е. Воспитателю о сексологии. — М., 1991.
54. Каган В. Е. Преодоление: неконтактный ребенок в семье. — СПб., 1996.
55. Ковалев С. В. Подготовка старшеклассников к семейной жизни: Тесты, опросники, ролевые игры. — М., 1991.
56. Ковалев С. В. Психология современной семьи. — М., 1998.
57. Кроник А. А., Хорошилова Е. Л. Вы, Мы, Он, Ты, Я. Психология значимых отношений. — М., 1989.
58. Ле-Шон Э. Когда ваш ребенок сводит вас с ума. — М., 1990.
59. Лихих С. С., Петров В. П. Социально-психологические проблемы семьи. — Л., 1979.
60. Психологічні аспекти гуманізації освіти / За ред. Г. О. Бала. — К., 1996.
61. Ридардсон Р. У. Силы семейных уз. — СПб., 2000.

62. *Сатир В.* Как строить себя и свою семью. — М., 1992.
63. Семейная психотерапия при нервных и психических заболеваниях. — Л., 1978.
64. *Семиченко В. А., Заслуженюк В. С.* Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. — К., 1998.
65. *Семья* в психологической консультации: Опыт и проблемы психологического консультирования / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. — М., 1988.
66. *Торохтий В. С.* Психологическое здоровье семьи и пути его изучения // Вестн. психосоц. и коррекц.-реабилитацион. работы. — 1996. — № 3, 4; 1997. — № 4.
67. *Чорна К. І.* Патріотизм — духовна цінність молодих громадян України. (Цінності освіти і виховання). — К., 1997.
68. *Чудновский В. Е.* Нравственная устойчивость личности. — М., 1981.
69. *Эйдемиллер А. Г.* Семейная системная когнитивно-поведенческая психотерапия. — Л., 1973.
70. *Эйдемиллер Э. Г., Юстицкий В. В.* Анализ семейных отношений у подростков. — Л., 1983.
71. *Эмоциональные нарушения* в детском возрасте и их коррекция / В. В. Лебединский и др. — М., 1990.
72. *Этика* и психология семейной жизни / Под ред. Н. Г. Юркевича. — Минск, 1989.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни	
“Робота психолога з батьками”	4
Завдання для самостійної роботи.....	5
Список літератури.....	18

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп’ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4095

Підп. до друку 01.06.09. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Ум. друк. арк. 1,28. Обл.-вид. арк.1,11.

Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*